

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 4 juni 1942 kl. 3 e. m.

*Utlåtande i anledning av väckta motioner om inrättande av en
hovrätt för Nedre Norrland.*

I en inom första kammaren väckt motion, nr 172, vilken behandlats av första särskilda utskottet, har herr *Engberg* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till en hovrätt för Nedre Norrland.

Utskottet har jämväl till behandling förehåft två inom riksdagen väckta motioner, nr 147 i första kammaren av herr *Velander m. fl.* och nr 236 i andra kammaren av herrar *Hedlund* i Rådombeslut och *Berg*. I dessa motioner, vilka äro likalydande, hemställas, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om förslag senast till 1943 års lagtima riksdag om inrättande i Sundsvall av en hovrätt för Nedre Norrland.

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna.

Frågan om uppdelning av Svea hovrätt har sedan lång tid tillbaka i skilda sammanhang varit föremål för övervägande. Sedan 1921 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit om utredning rörande inrättande av en särskild hovrätt för de fyra nordligaste länen, framlade Kungl. Maj:t efter verkställd utredning genom proposition till 1922 års riksdag, nr 108, förslag om inrättande av en hovrätt över Norrland, omfattande Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Riksdagen förklarade i skrivelse den 12 maj 1922, att riksdagen icke kunnat bifalla propositionen samt anhöll att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa förnyad utredning angående inrättande av en särskild hovrätt för de fyra nordligaste länen och därvid särskilt låta utföra beräkning av de kostnader för statsverket som genom ett dylikt inrättande skulle föranledas.

Frågan återupptogs vid 1923 års riksdag, då Kungl. Maj:t genom proposition, nr 120, framlade samma lagförslag som 1922 samt genom proposition, nr 121, begärde anslag för beredande av lokaler till en hovrätt förlagd i Härnösand. I väckta motioner yrkades dels att den nya hovrätten måtte förläggas till Umeå dels ock att hovrätten måtte provisoriskt förläggas till Sundsvall.

Sammansatta stats- och första lagutskottet hemställde i avgivet utlåtande, nr 4, om bifall till förstnämnda proposition. Jämväl den andra propositionen tillstyrktes av utskottet, som i utlåtande, nr 5, anförde att skäl icke syntes föreligga att frånträda den av riksdagen tidigare uttalade uppfattningen angående lämpligheten av att inrätta en hovrätt för Norrland. I fråga om

förläggningssorten framhöll utskottet, att de städer som borde komma i fråga vore Umeå, Härnösand och Sundsvall. Utskottet ansåg för sin del uppenbart att Härnösand borde stå tillbaka för de båda andra städerna. I valet mellan sistnämnda båda orter borde avgörandet tillkomma Kungl. Maj:t. Enligt utskottets mening syntes emellertid övervägande skäl tala för en förläggning till Umeå. Allenast under förutsättning att synnerligen bärande grunder kunde anföras för ett frånträdande av denna uppfattning, borde valet utfalla till förmån för annan plats.

Andra kammaren biföll utskottets hemställan i lagfrågorna. Beträffande utskottets utlåtande i anslagsfrågan antog kammaren ett framställt yrkande om ändring av utskottets motivering i fråga om förläggningssorten, vilket ändringsförslag innebar att den förebragta utredningen icke kunde anses så fullständig att därav kunde dragas någon säker slutsats angående Härnösands företrädare såsom förläggningssort, i följd varav riksdagen icke borde uttala sig i förläggningsfrågan, utan det torde böra tillkomma Kungl. Maj:t att träffa ett avgörande därutinnan. Första kammaren avlog utskottets hemställan såväl i lagfrågorna som i anslagsfrågan. Anledningen härtill var närmast att enighet ej kunnat uppnås i fråga om den nya hovrättens förläggningssort. På grund av kamrarnas skiljaktiga beslut förföll frågan.

Frågan om inrättande av en norrländsk hovrätt upptogs därefter under år 1926 av särskilda inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga, vilka den 30 oktober 1926 avgåvo betänkande angående ändringar i hovrätternas organisation, arbetssätt och löneförhållanden m. m. (Statens off. utredn. 1926: 20) samt däri förordade inrättandet av en *särskild hovrätt för de två nordligaste länen*. De sakkunniga anförde:

Frågan om inrättandet av en norrländsk hovrätt har hittills strandat på svårigheten att finna en lämplig förläggningssort. Anledningen härtill torde vara, att statsmakterna städse utgått från den förutsättningen, att hovrättens verksamhetsområde skulle omfatta samtliga de fyra nordligaste länen. Någon gemensam centralpunkt finnes emellertid ej för dessa län, och ej heller torde kunna påvisas någon plats, som med avseende å kommunikationer kan anses vara välbelägen för hela befolkningen i en så omfattande domkrets. Därest hovrätten förlägges till det sydligaste länet, innebär densammas inrättande icke någon lättnad för befolkningen i de tre övriga länen. Och en hovrätt, förlagd till något av de båda nordligaste länen, måste för vissa delar av de två andra länen te sig än mer avlägsen än Svea hovrätt å sin nuvarande stationeringsort.

Helt annorlunda ställer sig saken, om den nya hovrättens verksamhetsområde begränsas till de båda nordligaste länen. Beträffande dessa län föreligga i särskild grad de förhållanden, som redan tidigare ansetts påkalla inrättandet av en särskild hovrätt för Norrland. Varje system, enligt vilket muntlig förhandling skall förekomma i mer avsevärd utsträckning, torde nödvändiggöra en särskild hovrätt för dessa två län, och svårigheten för att ej säga omöjligheten att finna en förläggningssort, som lämpar sig för alla fyra länen, har då bortfallit. Även om någon ovisshet kan råda om lämpligaste förläggningssorten för en hovrätt för Norrbottens och Västerbottens län, råder dock ej någon tvekan därom, att det låter sig göra att finna en förläggningssort, som i förhållande till den sålunda begränsade domkretsens olika delar blir väsentligen mera välbelägen än Svea hovrätts nuvarande förläggningssort.

I sitt år 1926 avgivna betänkande angående huvudgrunderna för en rättsgångsreform anförde processkommissionen, att hovrätterna enligt kommissionens förslag skulle vara appelldomstolar, vilka ägde att pröva dit fullföljda mål i hela deras vidd. Förfarandet i hovrätt borde vid sådant förhållande i huvudsak ordnas efter muntlighetens och omedelbarhetens grundsatser. En muntlig procedur i hovrätterna kunde icke genomföras, med mindre hovrätterna bleve så förlagda, att den rättssökande allmänheten finge vida lättare att komma i omedelbar beröring med domstolen än nu vore fallet. Av ekonomiska och organisatoriska skäl kunde dock hovrätterna ej göras alltför talrika. Vid överbägande av olika på frågan inverkan synpunkter hade processkommissionen antagit, att den för våra förhållanden lämpligaste organisationen skulle ernås, om hovrätternas antal bestämdes till lägst sju, högst nio. Med nio hovrätter tillgodosåges i möjligaste utsträckning önskemålet, att hovrätterna skulle vara lättillgängliga. Emellertid kunde det ej bestridas, att några av dessa hovrätter med hänsyn till arbetsbörda och sammansättning skulle bliva ganska svaga. Ville man i högre grad tillgodose den organisatoriska synpunkten med någon mindre uppoffring i fråga om vissa hovrätters lättillgänglighet, läte sig ock en indelning med färre hovrätter tänkas. Under sju hovrätter borde man dock ej gå.

Enligt båda de av kommissionen uppställda alternativen skulle, såvitt angår Norrland, inrättas en hovrätt i Gävle omfattande Kopparbergs och Gävleborgs län, en hovrätt i Sundsvall eller Härnösand omfattande Väster-norrlands och Jämtlands län samt en hovrätt i Umeå eller Luleå omfattande Västerbottens och Norrbottens län.

För att hovrätterna skulle kunna tjäna som organ för ett muntligt och omedelbart rättsegångsförfarande, måste enligt kommissionens mening jämväl en annan utväg anlitas för att föra dem närmare allmänheten. Denna utväg bestode i att hovrätt under vissa förhållanden skulle kunna sammanträda å annan ort inom domkretsen än där den hade sitt säte. Alltefter omständigheterna kunde dessa hovrättssammanträden hållas å vissa på förhand bestämda tider i form av regelbundna hovrättsting eller när behov yppade sig.

Lagrådet framhöll i sitt yttrande över processkommissionens förslag, att hovrättsreformen vore utförbar utan uppdelning och utflyttning av hovrätterna. De farhågor som yppats att arbetets kvalitet därigenom komme att lida, kunde lagrådet icke dela. Man borde dock enligt lagrådets uppfattning icke gå för långt i styckning. Det syntes icke osannolikt att det skulle befinnas lämpligt att stanna vid eller måhända till och med under det minimi-antal av sju hovrätter som kommissionen nämnt.

Beträffande frågan om införande av hovrättsting uttalade lagrådet i samband med brottmålsförfarandet, att denna anordning — ehuru i och för sig tilltalande — dock av arbetsbesparingshänsyn torde böra erhålla en mera begränsad användning än kommissionen syntes ha avsett.

De av chefen för justitiedepartementet tillkallade sakkunniga för utredning rörande kostnaderna för processreformens genomförande, vilka avgävo

betänkande den 29 augusti 1928 (Statens off. utredn. 1928: 20), utgingo vid sina beräkningar från processkommissionens förslag med sju hovrätter, förslagda till Stockholm, Jönköping, Malmö, Göteborg, Gävle, Sundsvall eller Härnösand samt Umeå eller Luleå. För att tagas under övervägande verkställdes emellertid en alternativ kostnadsberäkning för en indelning med allenast en hovrätt för Norrland. Denna hovrätt borde enligt de sakkunnigas mening ej förläggas sydligare än till Sundsvall.

I proposition till 1931 års riksdag, nr 80, angående huvudgrunderna för en rättegångsreform anförde föredragande departementschefen:

Redan under nuvarande rättegångsordning ha vid upprepade tillfällen väckts förslag om uppdelning av de båda större hovrätterna. Huvudsyftet med dessa förslag torde i allmänhet ha varit att sätta hovrätternas ledamöter i stånd att inhämta närmare kännedom om de förhållanden varunder rättskipningen i landets olika delar verkar och på detta sätt skapa ökad förståelse för de särskilda synpunkter som härvid äro av betydelse, samtidigt som genom hovrätternas större tillgänglighet allmänhetens intresse för deras rättskipning skulle stärkas. Om dessa skäl jämväl under nuvarande, rent skriftliga rättegångssätt måste tillmätas betydelse, framstår det vid ett system med muntlig förhandling, där parterna i regel ha att själva eller genom ombud komma tillstådes som så mycket angelägnare, att anstalter vidtagas för att denna skyldighet ej må bli alltför betungande. Såsom jag tidigare utvecklat kommer också upptagande av bevisning särskilt i grövre brottmål att äga rum inför hovrätten. Med hänsyn till såväl den enskildes som det allmännas kostnader är det därför av stor vikt, att hovrätterna i högre grad än nu är fallet erhålla en lokal förläggning. Hur långt denna tanke lämpligen bör fullföljas, är uppenbarligen beroende jämväl av vissa andra förhållanden. Det ligger i sakens natur, att varje hovrätts domkrets måste omfatta ett mera betydande antal underrättsdomkretsar. Hovrättens arbetsuppgifter skulle eljest icke bli av tillräckligt allsidig och intresseväckande beskaffenhet. Ej heller bör hovrättens domarbestånd bli alltför fåtaligt utan lämna tillfälle till utbyte av åsikter och synpunkter i föreliggande frågor mellan ett större antal ledamöter. Med en alltför snäv krets av domare, som sättas att en längre tid samarbeta under tämligen ensartade förhållanden, föreligger alltid faran av en viss ensidighet och begränsning. Från nu angivna utgångspunkter torde antalet hovrätter icke böra överstiga sju eller sättas lägre än till fem. Jag utgår härvid ifrån att ur Svea hovrätt bör utbrytas åtminstone en norrländsk hovrätt samt att en västsvensk hovrätt inrättas i Göteborg. Den ytterligare uppdelning, som kan ifrågakomma, bör uppenbarligen i främsta rummet avse de norrländska länen.

Beträffande förslaget om anordnande av särskilda hovrättsting yttrade departementschefen, att det ej kunde förnekas att skäl talade för en sådan anordning ej minst med hänsyn till den större folkliga anknytning som rättskipningen i överrätterna därigenom skulle vinna.

I fråga om övergången till den nya rättegångsordningen anförde departementschefen, att ehuru det föreslagna nya förfarandet såvitt angår tiden för dess införande måste behandlas som en enhet, det vore av vikt att, sedan grunderna för detsamma blivit i huvudsak godkända, alla åtgärder vidtoges, som kunde förmedla övergången till den nya ordningen. Under det att ar-

betet med den allmänna rättegångsreformen påginge, borde alltså till övervägande och avgörande upptagas sådana förslag till partiella reformer, som vore ägnade att underlätta det nya rättegångsskicket införande och tillika kunde utan olägenhet inpassas i den bestående ordningen. Frågan om de ytterligare åtgärder, som påkallades i anledning av lagstiftningens genomförande, borde uppenbarligen regleras i samband med dennas antagande. Bland de frågor vilka borde upptagas till slutlig behandling före den nya lagstiftningens antagande stode i förgrunden bl. a. spørsmålet om uppdelning av hovrätterna. Härom yttrade departementschefen:

Såsom jag redan framhållit kräves för anordnande av muntlig förhandling i hovrätterna, att dessa erhålla en mera lokal förläggning. Antalet hovrätter har synts mig böra vara lägst fem och högst sju. En uppdelning synes sålunda böra ske av Svea och Göta hovrätter. Uppenbarligen måste denna delning vara genomförd och de nya hovrätterna kunna träda i verksamhet vid den tid, då den nya förhandlingsordningen skall tillämpas. Med hänsyn härtill torde det vara lämpligt, att åtgärder snarast möjligt vidtagas för en delning av nämnda hovrätter. Härigenom vinnes, att de nybildade hovrätterna hunnit så att säga komma i gång och organisationen kunnat erhålla ökad stadga, innan det nya rättegångsskicket träder i kraft. Genom vidtagande i förväg av denna förändring torde övergången till den nya ordningen i hög grad underlättas.

Ehuru sålunda en uppdelning av hovrätterna är påkallad företrädesvis av hänsyn till den blivande rättegångsreformen, får det ej förbises, att skäl tala för en dylik delning även under nu gällande rättegångsordning. Visserligen har gjorts gällande, att med det för närvarande tillämpade skriftliga förfarandet i överrätterna det vore för parterna jämförelsevis likgiltigt var dessa äro belägna. En utflyttning av hovrätterna torde dock få anses i andra hänseenden medföra vissa fördelar. Dessa fördelar ha närmare utvecklats vid den tidigare behandlingen av frågan om upprättande av en hovrätt för de fyra nordligaste länen, och det torde icke vara nödvändigt att nu ingå härpå. Jag vill endast erinra om vikten av att hovrättens ledamöter erhålla tillfälle att leva och verka under de förhållanden, som i viss utsträckning sätta sin prägel på de till hovrätten fullföljda målen, samt om de svårigheter, som äro förenade med ledningen av ett verk av Svea hovrätts storlek. Beaktas bör även, att statsmakterna i princip uttalat sig för upprättande av en norrländsk hovrätt redan före genomförandet av en rättegångsreform.

Med hänsyn till det anförda finner jag lämpligt att, därest riktlinjerna för rättegångsreformen vinna riksdagens bifall, utredning snarast igångsättes rörande det antal hovrätter, som påkallas av ett reformerat förfarande, och om hovrätternas förläggning. Det ligger i sakens natur, att jag icke i frågans nuvarande läge kan intaga en bestämd ståndpunkt till därmed sammanhängande spørsmål. Dock synes som jag redan berört uppenbart, att en hovrätt bör hava sitt säte i Göteborg och att åtminstone en hovrätt bör förläggas till Norrland.

Särskilda utskottet biträdde i allt väsentligt propositionens ståndpunkt såväl i fråga om hovrätternas uppdelning och införande av hovrättsting som beträffande övergången till den nya rättegångsordningen. I sistnämnda hänseende anförde utskottet, att det syntes lämpligt att frågan om uppdelning av Svea och Göta hovrätter snarast toges under omprövning. Härvid torde sär-

skilt spörsmålet om det lämpliga antalet hovrätter i Norrland och om deras förläggning böra övervägas. — Riksdagen anslöt sig till utskottets uttalanden i nu berörda delar. Under kamrarnas överläggningar framhölls av flera norrlandsrepresentanter nödvändigheten av att två hovrätter inrättades i Norrland.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 29 december 1933 anbefallt processlagberedningen att verkställa utredning rörande uppdelning av Svea och Göta hovrätter samt till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag, vartill utredningen kunde föranleda, överlämnade beredningen — under förmälan att utredningen angående uppdelning av Göta hovrätt ännu ej slutförts — ett den 22 december 1934 dagtecknat yttrande och förslag rörande uppdelning av Svea hovrätt. Inledningsvis anfördes i yttrandet, att beredningen vid fullgörande av sitt uppdrag utgått från den uppfattningen att frågan om hovrätternas uppdelning i vad på beredningen ankomme vore att bedöma med hänsyn till denna frågas betydelse för den tillämnade allmänna rättegångsreformen och förberedandet av denna reform samt att, ur de synpunkter beredningen sålunda ansåge sig ha att beakta, besvarandet av den föreliggande frågan i främsta rummet bleve beroende av gestaltningen av hovrättsförfarandet i en ny rättegångsordning. Beredningen redogjorde härefter för den preliminära ståndpunkt, till vilken beredningen härutinnan kommit. Enligt denna skulle, efter en förberedande skriftväxling, muntlig huvudförhandling äga rum i tvistemål, om part begärde det eller hovrätten fann det erforderligt, samt i brottmål då fråga vore om grövre brott eller det i annat fall funnes erforderligt. Bevis, som upptagits vid underrätten, skulle i hovrätten få framläggas genom protokoll och andra handlingar rörande bevisupptagningen, men det skulle stå part öppet att i hovrätten ånyo omedelbart förebringa sådant bevis, såvida ej hovrätten fann det uppenbart sakna betydelse, varjämte hovrätten även självmant skulle kunna förordna om förnyad bevisupptagning. I den mån avgörandet i hovrätten berodde av tilltron till utsaga av part, vittne eller sakkunnig, som hörts i underrätten, skulle hovrätten i regel ej äga att göra ändring i underrättens dom, med mindre den som avgivit utsagan hörts ånyo i hovrätten. Beredningen anförde vidare:

Ett hovrättsförfarande enligt nu angivna riktlinjer kräver med nödvändighet, att hovrätterna göras mera lättillgängliga för de rättssökande än nu är fallet. Visserligen innebär beredningens ståndpunkt i fråga om hovrättsförfarandet vissa jämkningar i den tidigare hävdade principen om obligatorisk muntlig förhandling i hovrätt. Jämväl enligt beredningens förslag skola emellertid i stor utsträckning parter, målsägande i brottmål, sakkunniga och vittnen ha att inställa sig i hovrätt vid muntlig förhandling. Det framstår då som ofrånkomligt att sådana anordningar träffas, att denna deras inställeskyldighet icke blir alltför betungande eller förorsakar dem oskäligen kostnader. Hovrätternas lättillgänglighet är ur statsekonomisk synpunkt av stor betydelse, enär eljest statsverkets utgifter för fri rättegång ävensom för vittnesersättning och andra kostnader, då dessa skola utgå av statsmedel, komma att stiga i alltför hög grad. De nu antydda olägenheterna kunna ock befaras komma att medföra betydande svårigheter för tillämpning av ett munt-

ligt hovrättsförfarande överhuvud taget och därigenom äventyra de fördelar man eftersträvar med ett dylikt förfarande.

För ernående av hovrätternas lättillgänglighet stå, såsom den föregående framställningen ger vid handen, två utvägar till buds: hovrätternas uppdelning och införande av hovrättsting Enligt beredningens uppfattning måste i viss utsträckning båda dessa utvägar anlitas vid sidan av varandra. Genom anordnande av hovrättsting i hovrättsområdets från förläggningssorten mera avlägsna delar vinnas otvivelaktigt beaktansvärda fördelar. Särskilt i stora och omfattande mål med vidlyftig vittnesbevisning måste det ofta medföra besparing och lättnad, om hovrätten sammanträder å en för parter och vittnen mera välbelägen ort än förläggningssorten. Emellertid kan denna utväg icke anlitas i alltför betydande utsträckning. Att arbetet å en hovrättsavdelning mera regelbundet och under längre tidsperioder skall försiggå å annan ort än förläggningssorten måste, som ock lagrådet antytt, komma att inverka störande på arbetets jämna gång och medföra svårigheter i olika hänseenden. Den för de mer eller mindre talrika och långa resorna använda tiden går ock förlorad för hovrättens arbete. Ur statsekonomisk synpunkt kan anordningen, om den kommer till vidsträckt användning, medföra betydande utgifter såväl för hovrättsledamöternas och andra tjänstemäns resor och uppehälle under någon längre tid å annan ort som ock för erforderliga sammanträdes- och arbetslokaler. De långväga, ofta återkommande tingsresorna torde, särskilt för hovrättens något äldre ledamöter, bliva nog så betungande. På de nu angivna skälen måste enligt beredningens åsikt som allmän princip fasthållas, att hovrätternas antal göres så stort, att den övervägande delen av hovrättens arbete kan fullgöras å den ordinarie förläggningssorten.

De skäl, som anförts mot en alltför långt gående uppdelning av hovrätterna, kunna förvisso icke förbises. På denna punkt har lagrådet i sitt förut återgivna yttrande framhållit starka betänkligheter mot inrättande av en hovrätt med allenast en avdelning. Detta uttalande synes dock främst åsyfta den av processkommissionen föreslagna hovrättsorganisationen med varje avdelning bestående av allenast tre ledamöter. Då lagrådet icke ur kvalitativ synpunkt framställt någon anmärkning mot en hovrätt med två avdelningar och alltså enligt kommissionens förslag bestående av sex ledamöter, torde från lagrådets utgångspunkt detta antal icke kunna betecknas som otillräckligt. I detta sammanhang må ock erinras därom, att hovrätten över Skåne och Blekinge vid sitt inrättande hade allenast en avdelning. Även om i en ny rättegångsordning det domföra antalet ledamöter i hovrätt kommer att minskas till tre eller fyra, föreligger dock ingen anledning antaga, att hovrättens domarebestånd därigenom skulle kunna nedbringas under det antal, som redan nu erfordras.

Ett övervägande av de nu framhållna synpunkterna torde i fråga om hovrättsorganisationen för Norrland, varmed i detta sammanhang avses de fyra nordligaste länen, leda till att allenast två alternativ kunna ifrågakomma: det ena förläggande till Norrland av allenast en hovrätt och anordnande av hovrättsting i stor utsträckning och det andra förläggande till denna landsdel av två hovrätter, en för de båda nordliga och en för de två övriga länen, och anordnande av hovrättsting i mera begränsad omfattning.

De ifrågavarande fyra länen innehålla en areal av 242,086 kvadratkilometer eller mer än hälften av landets hela ytvidd. Denna areal fördelar sig på de olika länen på följande sätt: Norrbottens län 105,520, Västerbottens län 59,148, Jämtlands län 51,715, Västernorrlands län 25,703 kvadratkilometer.

Till belysning av avstånden mellan några av huvudorterna må nämnas, att Sundsvall är beläget omkring 20 mil från Östersund, omkring 7 mil från Härnösand, omkring 15 mil från Sollefteå, omkring 32 mil från Umeå, om-

kring 62 mil från Luleå och omkring 77 mil från Haparanda. Avstånden från Umeå utgöra till Östersund omkring 43 mil, till Luleå omkring 30 mil och till Haparanda omkring 45 mil. De angivna avstånden avse samtliga landsvägssträckan. I allmänhet äro järnvägssträckorna något längre.

Vad angår antalet mål inom ifrågavarande område hänvisas till bilagda statistik (Bilaga A).¹ Av denna framgår, att antalet av underrätterna genom slutligt utslag avgjorda civila mål (frånsett tredskovis avdömda och omedelbart medgivna) och kriminella mål utgjort i medeltal under åren 1931—1933: för Norrbottens län 2,778, för Västerbottens län 3,497, för Jämtlands län 1,670 och för Västernorrlands län 6,016. Beträffande sistnämnda län bör framhållas, att antalet mål under 1933 visar en betydande ökning i förhållande till de två föregående åren. En jämförelse med nyssnämnda arealuppgifter utvisar, att måltätheten utgjorde för Norrbottens län 2.63, för Västerbottens län 5.91, för dessa län tillsammans 3.81, för Jämtlands län 3.23, för Västernorrlands län 23.41 samt för sistnämnda båda län tillsammans 9.93, allt antal mål per 100 kvadratkilometer.

Beträffande antalet av Svea hovrätt genom slutligt utslag avgjorda mål inhämtas av bilagda på grundval av uppgifter från statistiska centralbyrån gjorda uppställning (Bilaga B),¹ att antalet utgjort i medeltal under åren 1931—1933: från underrätter i Norrbottens län 202, från underrätter i Västerbottens län 257, från underrätter i Jämtlands län 116 och från underrätter i Västernorrlands län 317. I fråga om sistnämnda siffra märkes, att den nyss omtalade ökningen i antalet underrättsmål under 1933 endast i mindre omfattning kunnat påverka denna siffra.

Även om den återopade statistiken icke utgör något bevis för det antal mål, som kommer att fullföljas efter en ny rättegångsordning, torde den dock vara vägledande för bedömande av målens lokala fördelning. Med hänsyn härtill kan enligt beredningens åsikt med visshet fastställas, att vilken ort än väljes som förläggningssort för en för samtliga de fyra nordliga länen gemensam hovrätt en betydande del av de mål, i vilka muntlig förhandling skall äga rum, icke kunna behandlas å den ordinarie förläggningssorten. De med en inställelse å denna förenade kostnaderna och olägenheterna skulle i fråga om mera avlägsna delar av hovrättens domkrets bliva så betydande, att anordnande av hovrättsting i stor omfattning framstår som ofrånkomligt. Då måltätheten är i avtagande i riktning mot norr, skulle väl ur denna synpunkt en sydligare förläggning innebära större fördelar än en mera nordlig. Men även om hovrätten förlägges till ort inom de båda sydliga länen, skulle behovet av hovrättsting komma att starkt framträda. Sålunda skulle regelbundna hovrättsting med sannolikt stor varaktighet erfordras å orter inom de två nordliga länen. Med hänsyn till antalet mål från dessa län torde kunna förutses, att en av hovrättens avdelningar skulle under större delen av året få sin verksamhet förlagd utom den ordinarie förläggningssorten. Olägenheterna av en sådan anordning ha förut påvisats.

Inrättas två hovrätter i Norrland, kommer därigenom behovet av hovrättsting att betydligt minskas, då ett väsentligt större antal av de fullföljda målen kunna handläggas å hovrättens förläggningssort. Med hänsyn till de stora avstånden särskilt inom de båda nordligaste länen torde dock ett visst behov i detta hänseende alltjämt komma att kvarstå. Förlägges den nordliga hovrätten till Umeå, måste hovrättsting hållas i Luleå, liksom omvänt en förläggning till Luleå nödvändiggör hovrättsting i Umeå.

Vid övervägande av nu berörda synpunkter av processuell och ekonomisk art har beredningen icke kunnat undgå att finna starka skäl tala för inrät-

¹ Här utesluten.

tande av två hovrätter i Norrland. De med en sådan anordning förenade fördelarna måste enligt beredningens åsikt anses så betydande, att de betänkligheter, som ur andra synpunkter kunna göras gällande mot hovrätter med ett litet antal ledamöter, icke kunna tilläggas avgörande vikt.

Sedan beredningen härefter erinrat om det ovannämnda av sakkunniga inom justitiedepartementet år 1926 framlagda förslaget rörande inrättandet av en särskild hovrätt för de två nordligaste länen, anförde beredningen ytterligare:

Vid de överläggningar, som i detta ämne hållits med beredningens rådgivande nämnd, har inom nämnden enhälligt uttalats den meningen, att det nya rättegångsförfarandet nödvändiggjorde två hovrätter i Norrland. Beredningen vill jämväl framhålla, att vid de överläggningar, som under en av beredningen för utredning av förevarande spørsmål efter tillstånd av chefen för justitiedepartementet under sistlidna sommar företagen resa i Norrland hållits med representanter för olika städer, allmänt framhållits önskvärdheten av att i Norrland inrättas två hovrätter.

I den diskussion, som förekommit angående den norrländska hovrättsfrågan, har spørgmålet om en lämplig rekrytering av hovrättens ledamotsbefattningar tilldragit sig uppmärksamhet. Sålunda har framhållits att särskilt med förläggning av en hovrätt så nordligt som till Norrbottens eller Västerbottens län skulle följa betydande svårigheter för en fullgod rekrytering. Att rekryteringen i viss mån kan komma att påverkas av förläggningens läge, torde vara obestriddt. Å andra sidan bör framhållas att, därest ett statsintresse anses påkalla förläggandet av ett ämbetsverk eller annan offentlig institution till någon viss del av landet, rekryteringsfrågan icke kan få utgöra ett hinder för detta syftes förverkligande; det ankommer på statsmakterna att vidtaga sådana anstalter som betrygga den önskvärda rekryteringen.

Vad angår de städer, Sundsvall, Härnösand och Östersund, som närmast torde ifrågakomma som förläggningssort för den nedre norrländska hovrätten, torde ej mot någon av dem i detta hänseende några grundade anmärkningar kunna riktas. I fråga om den övre norrländska hovrättens förläggningssort, Umeå eller Luleå, torde väl förhållandena te sig mindre gynnsamma. Ej heller beträffande dessa städer torde några avgörande betänkligheter ur nu angivna synpunkt föreligga. Envar av dem är förläggningssort för länsstyrelse och i den sistnämnda staden har biskopen över Luleå stift sitt säte. Före hovrättens förläggning till den stad, som bestämmes till förläggningssort, bör uppenbarligen tillses, att lämpliga bostäder mot skälig hyra stå till buds för hovrättens personal. Såsom i det följande skall framhållas, påkallas ock särskilda åtgärder för tillgodoseendet av de norrländska hovrätternas behov av aspiranter och vikarier.

I fråga om jurisdiktionsområdena för de två nya hovrätterna må erinras, att de tidigare framlagda förslagen om inrättande av en norrländsk hovrätt utgått från att dess område skulle omfatta Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Inrättas nu två hovrätter i Norrland, kan ifrågasättas att till den sydligare av dessa hänföra även Hälsingland, eventuellt hela Gävleborgs län. Till den nordligare hovrättens jurisdiktionsområde skulle för sådant fall kunna läggas, förutom Västerbottens och Norrbottens län, jämväl norra delen av Ångermanland (Ångermanlands norra domsaga och Örnsköldsviks stad). Till förmån för en sådan anordning talar, att därigenom de båda hovrätternas organisation kunde något förstärkas. Å andra sidan torde det erbjuda vissa olägenheter att låta ett och samma län till olika delar lyda under skilda hovrätter, särskilt med hänsyn därtill att hovrätten i vissa fall är överinstans i förhållande till länsstyrelsen. Beredningen har stan-

nat vid att Gävleborgs län i dess helhet bör åtminstone tillsvidare fortfarande lyda under Svea hovrätt. I följd härav skulle till den ena av de båda nya hovrätterna hänföras Västernorrlands och Jämtlands län samt den andra omfatta Västerbottens och Norrbottens län.

Beredningen ingick härefter på frågan om de nya hovrätternas organisation och förordade, att var och en av dem borde bestå av president och fem hovrättsråd. Vidare yttrade beredningen:

Vad därefter angår frågan om förläggningssorterna för de norrländska hovrätterna bör med hänsyn till det nya förfarandet avgörande vikt fästas därvid, att hovrätterna förläggas till sådana orter som för parter och andra, vilka ha att inställa sig där, äro lättast tillgängliga. Den sydligare av de båda hovrätterna torde ur nu angivna synpunkt böra förläggas till någon ort inom Västernorrlands län. Såsom tidigare framhållits är måltätheten för detta län väsentligt större än för Jämtlands län. Inom Västernorrlands län torde allenast någon av städerna Sundsvall och Härnösand kunna ifrågakomma. Enligt beredningens mening måste Sundsvall anses vara den lämpligaste förläggningssorten. Visserligen torde för Ångermanlands vidkommande Härnösand vara att föredraga, men i förhållande till Jämtlands län har Sundsvall ett vida fördelaktigare läge. Ej heller för Ångermanland kan en förläggning till Sundsvall sägas innebära större olägenheter ur synpunkten av hovrättens lättillgänglighet. Enligt den förut åberopade statistiken belöper av antalet av underrätterna inom Västernorrlands län avgjorda mål mer än hälften på underrätterna i Medelpad. I fråga om möjligheterna att i Sundsvall erhålla ämbetslokaler för hovrätten må anmärkas, att stadsfullmäktige därstädes förklarat sig villiga att för ändamålet kostnadsfritt ställa till statsverkets förfogande vissa utrymmen i det s. k. Hedbergska huset samt att för lokalernas iordningställande och inredning anslå ett belopp av 20,000 kronor. Vid beredningens besök i Sundsvall har av representanter för staden upplysts, att staden, som för egen räkning behövde disponera lokalerna i Hedbergska huset, kunde antagas vara villig att på egen bekostnad uppföra nybyggnad för hovrätten. Enligt beredningens mening är sistnämnda alternativ att föredraga.

Sedan beredningen uttalat sig rörande förläggningssorten för den övre norrländska hovrätten, erinrade beredningen om de i 1931 års proposition gjorda, av riksdagen gillade uttalandena rörande åtgärder för underlättande av övergången till det nya rättegångsskicket. I denna del anförde beredningen:

Sedan denna fråga behandlats av 1931 års riksdag, har enligt beredningens uppfattning icke tillkommit någon omständighet av beskaffenhet att rubba denna ståndpunkt. Beredningen anser sig i detta sammanhang böra framhålla, att jämväl för den nuvarande hovrättsprocessen hovrätternas lättillgänglighet är av stor betydelse. Redan enligt rättegångsbalkens ursprungliga lydelse gällde, att hovrätten kunde på parts begäran eller av eget initiativ anordna muntligt förhör. I motiven till lagen den 14 juni 1901 om ändring i vissa delar av rättegångsbalken framhålles önskvärdheten av att denna utväg för avhjälpande av brister i målens utredning måtte i större utsträckning komma till användning, och de bestämmelser om muntliga förhör, som i detta sammanhang upptogs i 26 kap. 15 § och 27 kap. 15 § rättegångsbalken, hade till syfte att befordra en sådan utveckling. Till de ogynnsamma omständigheter, som hittills stått hindrande i vägen häremot, äro otvivelaktigt att hänföra de för många rättssökande stora avstånden till hovrättens förläggningssort och de betungande kostnader, som ofta skulle ådragas parterna genom en inställelse i hovrätten. Medan i våra underrätter det muntliga och omedelbara förfarandet under det sista årtiondet vunnit allt starkare fäste och alltmera inskränkt den skriftlighet, som hotat att också där intränga, har någon motsvarande

tendens att i hovrättsförfarandet bereda rum för muntligheten i stort sett icke förmärkts. Enligt beredningens åsikt är det såväl ur allmän rättsskipningssynpunkt som för förberedande av ett framtida muntligt hovrättsförfarande av vikt att den i lagen anvisade utvägen med muntliga förhör kommer till den vidsträcktare användning, som lagstiftaren avsett och att de yttre hindren härför snarast såvitt möjligt undanröjas. Detta syfte torde för Norrlands vidkommande endast kunna vinnas därigenom att redan nu två hovrätter inrättas i denna del av landet. I detta sammanhang må framhållas, att nuvarande rättegångsordning saknar den utväg för hovrättens större lättillgänglighet, som anordnande av hovrättsting komme att innebära. Att redan nu inrätta två hovrätter för Norrland kan enligt beredningens mening icke väcka större betänkligheter än som kunna göras gällande mot en sådan organisation vid dess genomförande i samband med en rättegångsreform. Beredningen vill slutligen framhålla att, därest den föreslagna organisationen av statsfinansiella eller andra skäl anses icke böra genomföras i ett sammanhang, övertvägande skäl tala för, att den nordligare av de båda hovrätterna först inrättas.

Svea hovrätt anförde i avgivet utlåtande över beredningens förslag, att frågan, huruvida hovrätten borde redan under nu rådande rättegångsskick uppdelas samt när och hur en sådan uppdelning skulle äga rum, borde besvaras med tanke på vad som vore bäst ägnat att bereda vägen för den tillämnade allmänna rättegångsreformen. Hovrätten förklarade sig vara ense med beredningen därom att, med ett hovrättsförfarande anordnat efter de av beredningen angivna riktlinjerna, mål från de fyra nordligaste länen icke lämpligen kunde upptagas av Svea hovrätt. Emellertid avstyrkte hovrätten förslaget att vid lösandet av Norrlands hovrättsfråga inrätta hovrätter bestående av allenast en division. Hovrätten yttrade vidare, att det för närvarande saknades nödiga hållpunkter för säkra beräkningar av huruvida tillräckliga arbetsuppgifter komme att efter rättegångsreformens genomförande finnas för två norrländska hovrätter med vardera minst två divisioner. Enligt hovrättens mening kunde man för de ifrågavarande länen icke utan fara för överorganisation räkna med en så hög siffra som fyra hovrättsdivisioner. Därest ett avgörande redan nu träffades, torde sålunda försiktigheten bjuda att man byggde den nya ordningen på en organisation med en norrländsk hovrätt om högst tre divisioner och läte frågan om inrättande av ytterligare en norrländsk hovrätt vila tills behovet därav blivit av erfarenheten bestyrkt. Även om, i strid mot vad hovrätten antagit, den nya ordningen ansåges kräva två hovrätter, borde detta icke föranleda att en sådan splittring av hovrätterna redan nu ägde rum. Om hovrättsfrågan skulle vinna sin lösning inom de närmaste åren, erbjöde inrättandet av en för de fyra nordligaste länen gemensam hovrätt den enda tillrådliga utvägen. Sedan emellertid processreformen genom 1931 års riksdagsbeslut och processlagberedningens raskt fortskridande arbete tagit avgörande steg mot en snar lösning, kunde det knappast anses välbetänkt att skrida till beslut i den norrländska hovrättsfrågan, innan sådan klarhet vunnits angående hovrättens framtida organisation, lokalbehov med mera, att hovrättens rekrytering och utrustning kunde direkt anpassas efter den nya ordningen. — Skulle processlagberedningens förslag i vad det avsåge två norrländska hovrätter upptagas trots de betänk-

ligheter som reste sig däremot, förtjänade enligt Svea hovrätts mening Umeå företrädet såsom förläggningsort för den nordligaste hovrätten. För den sydligare förordades Härnösand.

I proposition, nr 158, till 1935 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag om inrättande av en hovrätt för Övre Norrland, omfattande Västerbottens och Norrbottens län, med säte i Umeå. Föredragande departementschefen anförde i propositionen bland annat:

Den lämnade redogörelsen visar att flera olika skäl kunna anföras för uppdelning av de nuvarande hovrätterna. Frågan om delning av Svea hovrätt blev aktuell genom denna hovrätts av arbetsbördans tillväxt föranledda utvidgning. Under en följd av år stod nämnda synpunkt i förgrunden. Därtill anknöts hänsyn till den utbredda opinionen i Norrland för inrättande av en hovrätt där och till de olägenheter ur rättsskipningens synpunkt som äro förbundna med de stora avstånden till hovrättens förläggningsort. För min del kan jag till fullo ansluta mig till den uppfattningen att en uppdelning av Svea hovrätt är en angelägenhet av stor vikt redan under gällande rättegångsordning. Att hovrätten ur administrativ synpunkt har en alltför stor personal och ett alltför vidsträckt ämbetsområde ligger i öppen dag och har även av hovrätten själv vitsordats i dess år 1921 avgivna utlåtande i anledning av riksdagsskrivelsen samma år rörande inrättande av en norrländsk hovrätt. En följd av hovrättens storlek måste med nödvändighet bliva, att mera direkt beröring med underrätternas domare endast i mindre utsträckning kan komma i fråga, och en närmare kännedom om förhållandena i underrätterna försvåras för presidenten och hovrättens ledamöter, till men för handläggningen av de på hovrätten ankommande ärenden av administrativ natur, för vilka en sådan kännedom är av betydelse. Hovrättsområdets stora omfattning är ock till hinder för den uppsikt över underdomstolarnas verksamhet som enligt lag åligger hovrätten. Ledamöterna i hovrätten kunna icke erhålla den på personlig erfarenhet grundade djupare inblick i förhållandena inom avlägsnare delar av jurisdiktionsområdet, som utgör en väsentlig förutsättning såväl för materiellt riktiga domsavgöranden som ock för att domstolens verksamhet skall bliva med förtroende omfattad av allmänheten. Med hänsyn till de i flera avseenden egenartade drag som Norrland företer i fråga om industri och näringsliv i övrigt, synes det särskilt betydelsefullt att rättsskipningens handhavare genom vistelse och verksamhet där vinna förtrogenhet med dessa förhållanden. Jag vill i detta sammanhang även understryka vad processlagberedningen i sitt nu avgivna yttrande anført om betydelsen för den nuvarande hovrättsprocessen av att hovrätterna göras lättare tillgängliga för de rättssökande. Skola de år 1901 i rättegångsbalken införda bestämmelserna om muntliga förhör i hovrätt vinna någon som helst praktisk betydelse i fråga om mål från norra delarna av landet, lärer Svea hovrätt icke kunna bibehållas såsom domstol i andra instans för dessa områden. Verkställd undersökning synes utvisa att avståndet mellan hovrätten och vederbörande underrätter utövar ett synnerligen stort inflytande på frekvensen av sådana förhör. Av under åren 1930—1934 i Svea hovrätt hållna muntliga förhör i fullföljda mål, tillhoppa 36, förekommo sålunda 23 i mål från Stockholms rådhusrätt, 5 i mål från domstolar inom Stockholms län, 5 i mål från övriga delar av Svealand och endast 3 i mål från Norrland. Till jämförelse kan nämnas att under samma femårsperiod muntliga förhör i mål som fullföljts till de båda mindre hovrätterna utgjorde, i Göta hovrätt 14 och i hovrätten över Skåne och Blekinge likaledes 14.

Till de i och för sig vägande skäl som sålunda tala för att genomföra

en delning av den för närvarande största hovrätten ha på senare tid kommit de särskilda omständigheter som äga samband med den tillämnade rättegångsreformen. På departementschefens förslag uttalade sig 1931 års riksdag för en snar prövning av spørgsmålet om hovrätternas delning såsom en förberedelse till den reform, vars huvudgrunder samtidigt förelades riksdagen. Den av processlagberedningen sedermera verkställda utredningen — hittills slutförd endast såvitt angår Svea hovrätt — synes mig ha bragt frågan om denna hovrätts uppdelning i ett sådant läge att jag anser mig böra förorda att den nu upptages till avgörande i viss omfattning.

Det resultat vartill processlagberedningen kommit — nämligen att två hovrätter böra inrättas för Norrlands vidkommande — sammanfaller i viss mån med den ståndpunkt som redan år 1926 intogs av sakkunniga för utredning av frågan om hovrätternas organisation m. m. Uppfattningen att ifrågavarande spørgsmål svårligen kan vinna sin lösning på det sätt att endast en hovrätt inrättas för hela Norrland eller större delen därav torde under senare år ha vunnit en allt större utbredning bland dem som haft tillfälle att närmare sätta sig in i förhållandena. Såsom 1926 års sakkunniga framhöllo finnes ingen plats som kan betecknas såsom centralpunkt för de norrländska länen, ej heller någon plats som i fråga om kommunikationer kan anses välbelägen för hela eller ens större delen av befolkningen i Norrland. Ur sådana synpunkter kunna mot varje förslag som går ut på inrättandet av en gemensam norrländsk hovrätt riktas vägande anmärkningar.

Sedan statsmakterna år 1931 i huvudsak angivit de riktlinjer efter vilka arbetet på processreformen borde bedrivas, har det framstått såsom i hög grad sannolikt att en reformerad hovrättsprocess skulle kräva mer än en hovrätt i Norrland. Inom processlagberedningen har nu också utan meningskiljaktighet uttalats den uppfattningen att efter processreformen två hovrätter bliva erforderliga i de fyra nordligaste länen. Till denna ståndpunkt har beredningens rådgivande nämnd, såsom framgår av beredningens yttrande, enhälligt anslutit sig. Genom den verkställda utredningen synes det ställt utom tvivel att en sådan organisation måste komma till stånd, därest muntlighet och omedelbarhet skall kunna i erforderlig grad tillgodoses i hovrättsprocessen.

Jag kan icke finna annat än att inom en domkrets, omfattande hela Norrland, en inställelse å hovrättens förlägningsort skulle, såsom ock beredningen framhållit, bliva ytterst betungande för en stor del av de rättssökande och jämväl i många fall väsentligt stegra statsverkets kostnader för fri rättegång m. m. För de rättssökande i hovrättsområdets mera avlägsna delar måste en sådan anordning ock framstå som obillig. Med all sannolikhet komme de nu antydda olägenheterna att visa sig så stora, att krav på en avsevärd begränsning av muntlighetsprincipen i hovrättsförfarandet snart skulle framkomma. Ur processreformens synpunkt måste det framstå som allt annat än önskvärt eller välbetänkt att som förberedelse till denna planlägga en organisation, som hotar att redan från början sönderbryta en av dess viktigaste huvudprinciper.

Vill man bereda hovrättsrättsskipningen den lättillgänglighet, som den muntliga förhandlingen nödvändiggör, återstår, om allenast en norrländsk hovrätt inrättas, ingen annan utväg än att, såsom beredningen anvisat, i vidsträckt omfattning anordna hovrättsting. Uppenbart är, att det möter ganska stora svårigheter att med någon tillförlitlighet beräkna antalet mål, som skulle komma att handläggas vid hovrättsting och den tid, som härför skulle komma att åtgå. Med förläggning till Västernorrlands län av en gemensam norrländsk hovrätt synes man dock kunna utgå ifrån att större delen av de mål från Västerbottens och Norrbottens län, vari muntlig förhandling bör äga rum,

skulle komma att behandlas vid hovrättsting. Med ledning av de statistiska uppgifterna rörande antalet fullföljda mål torde årliga antalet av de mål från dessa län som skulle behandlas vid hovrättsting icke kunna sättas lägre än till 100—150. Då man tillika beaktar, att ifrågavarande mål enligt sakens natur äro de mera svårutredda, synes man berättigad antaga, att deras behandling kommer att motsvara omkring en fjärdedel av hovrättens hela arbetsbörda. Beredningens slutsats, att inrättande av en gemensam norrländsk hovrätt skulle komma att medföra att en av hovrättens divisioner under större delen av året skulle ha sin verksamhet utom förläggningssorten, synes alltså icke oberättigad. De olägenheter av ekonomisk och annan art, som härvid äro oundvikliga, ha på ett övertygande sätt framhållits av beredningen.

Det torde vara synnerligen önskvärt att de nya hovrätterna redan före reformens slutliga genomförande förläggas till de platser och givas de domsområden som framdeles kunna antagas komma i fråga. Betydelsen av att, då det nya rättegångsskicket skall träda i tillämpning, organisationen hunnit erhålla stadga och domstolarnas ledamöter hunnit bli förtrogna med de delvis säregna förhållandena inom respektive jurisdiktionsområden bör icke underskattas. Jag delar ock processlagberedningens uppfattning att det såväl ur allmän rättsskipningssynpunkt som för förberedande av ett framtida muntligt hovrättsförfarande är av vikt att den redan i gällande lag anvisade utvägen med muntliga förhör kommer till den vidsträcktare användning som lagstiftaren avsett och att de yttre hindren härför snarast såvitt möjligt undanröjas.

Processlagberedningen har föreslagit att organisationen av de båda norrländska hovrätterna genomföres i ett sammanhang, men har, därest så icke funnes böra ske, ansett övervägande skäl tala för att den nordligare av de båda hovrätterna först inrättades. Av det föregående framgår att jag är ense med processlagberedningen därutinnan att erforderliga organisationsförändringar böra vidtagas i god tid innan övergången sker till ett reformerat rättegångsskick. Emellertid skulle säkerligen nyorganisationen underlättas, om den bleve genomförd efter hand i skilda etapper. Att ur Svea hovrätt samtidigt utbrytas två divisioner innebär tydligen en ganska ingripande åtgärd. Till stöd för en uppdelning i två etapper talar även att rekryteringen av varje särskild hovrätt därigenom väsentligt underlättas. Jag vill därför förorda att åtgärder för närvarande vidtagas för inrättande av allenast *en* hovrätt i Norrland. I likhet med processlagberedningen och även 1926 års sakkunniga anser jag att början bör göras med den nordligare hovrätten, vars domsområde enligt hittills samstämmig uppfattning bör bli Västerbottens och Norrbottens län.

I annat sammanhang anförde departementschefen ytterligare:

Med anledning av att Svea hovrätt i ett särskilt yttrande den 5 mars 1935 rörande kostnaderna för den föreslagna hovrätten anført, att genom dennas förläggning till Umeå möjligheten skulle hållas öppen att utvidga dess verksamhetsområde, om det skulle finnas önskvärt att låta den svälla ut att omfatta två divisioner, vill jag i detta sammanhang betona, att därest det nu framlagda förslaget om en hovrätt omfattande Västerbottens och Norrbottens län godkännes, denna hovrätts domsområde därmed bör anses slutgiltigt fastställt. Någon förändring av området bör således icke ifrågakomma, när längre fram frågan om en hovrätt för nedre Norrland upptages till prövning.

Det genom propositionen framlagda förslaget tillstyrktes av sammansatta stats- och första lagutskottet samt bifölls av riksdagen. Den nya hovrätten för Övre Norrland trädde i verksamhet den 1 oktober 1936.

Genom skrivelse från chefen för justitiedepartementet den 29 maj 1936 anbefalldes processlagberedningen att till förnyat övervägande upptaga frågan i vilken ordning uppdelningen av de större hovrätterna borde fullföljas samt till departementet inkomma med förslag rörande jurisdiktionsområde och förläggningssort för den hovrätt, som först ansåges böra upprättas. I yttrande den 15 oktober 1938 erinrade beredningen om sitt tidigare förslag om inrättande av en hovrätt för Nedre Norrland samt uttalade, att tillräckliga skäl icke för närvarande torde föreligga för inrättande därutöver av någon hovrätt inom Svea hovrätts nuvarande domsområde. Beredningen framlade däremot förslag om inrättande av en västsvensk hovrätt i Göteborg. Vad angår den ordning, i vilken den av beredningen föreslagna uppdelningen av Svea och Göta hovrätter lämpligen borde fullföljas, erinrade beredningen, hurusom Kungl. Maj:t och riksdagen tidigare förutsatt, att den uppdelning av hovrätterna, som bleve erforderlig, borde genomföras före ikraftträdandet av den nya rättegångsordningen. Med hänsyn härtill torde hovrätternas uppdelning böra utan dröjsmål slutföras. Ur vissa synpunkter skulle det vara önskvärt, om denna uppdelning kunde genomföras i ett sammanhang. Därest hinder härför ansåges möta, torde den större av de föreslagna hovrätterna, eller sålunda den hovrätt, som avsåges skola förläggas till Göteborg, böra först komma till stånd.

I sitt den 29 november 1938 avgivna förslag till rättegångsbalk upptog processlagberedningen i 2 kap. 6 § en bestämmelse om antalet hovrätter i riket och deras domkretsar. Enligt detta stadgande skulle antalet hovrätter vara sex, däribland en hovrätt för Nedre Norrland, omfattande Västernorrlands och Jämtlands län. Lagrådet lämnade vid sin granskning av förslaget detta utan anmärkning i berörda hänseende. I den för innevarande års riksdag framlagda propositionen, nr 5, med förslag till rättegångsbalk har departementschefen anfört, att enligt hans mening starka skäl talade för att ej i detta sammanhang upptaga till diskussion frågan om de olika hovrätternas domkretsar. Denna fråga sammanhängde nära med frågan om de nya hovrätternas organisation, vilken ännu ej upptagits till slutligt övervägande. Med hänsyn härtill och då frågan om hovrätternas antal borde, ehuru någon meningsskiljaktighet därom icke torde föreligga, avgöras i samband med frågan om domkretsarna, hade departementschefen ansett lämpligt, att samtliga dessa spörsmål reglerades i särskild lag. Bestämmelserna i 2 kap. 6 § hade med hänsyn härtill ersatts med en hänvisning till särskild lagstiftning.

Utskottet har i sitt utlåtande, nr 2, i anledning av nyssnämnda proposition föreslagit, att i 2 kap. 6 § upptagas bestämmelser om antalet hovrätter och deras benämningar. Enligt utskottets förslag skola rikets hovrätter vara: Svea hovrätt, Göta hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Västra Sverige, hovrätten för Nedre Norrland och hovrätten för Övre Norrland.

Utskottets yttrande.

Det genom ifrågavarande motioner väckta spörsmålet vill utskottet i första hand bedöma med hänsyn till den förestående rättegångsreformen. Ett till sina huvuddrag muntligt förfarande i andra instans kräver att hovrätterna göras lätt tillgängliga för den rättssökande allmänheten. Den utredning som, enligt vad av den lämnade redogörelsen framgår, förebragts rörande den lämpliga hovrättsorganisationen för Norrland, ger enligt utskottets mening otvetydigt vid handen, att en särskild hovrätt för Nedre Norrland är av behovet påkallad. Statsmakterna ha också tidigare vid behandlingen av frågan om inrättandet av den övre norrländska hovrätten utgått från att sedermera en särskild hovrätt för Nedre Norrland borde komma till stånd. Vid flera föregående tillfällen har betonats vikten av att den nya hovrättsorganisationen är genomförd i god tid före rättegångsreformens ikraftträdande, så att hovrätterna då stå rustade att möta de uppgifter, som det nya förfarandet ålägger dem. Sedan Kungl. Maj:t nu framlagt förslag till ny rättegångsbalk och detta i huvudsakliga delar tillstyrkt av utskottet, torde kunna förväntas att reformen inom en förhållandevis nära framtid skall förverkligas. Frågan om inrättandet av den nedre norrländska hovrätten bör därför icke längre undanskjutas.

Även utan hänsyn till den föreslagna rättegångsreformen anser utskottet med stöd av tidigare utredningar inrättandet av en hovrätt för Nedre Norrland vara av behovet påkallat. Särskilt framträdande har behovet av ytterligare en norrländsk hovrätt blivit genom den år 1936 genomförda lagstiftningen om ökad användning av muntliga förhör i hovrätt.

Vad angår den nya hovrättens domsområde är uppenbart att dit böra hänföras Västernorrlands och Jämtlands län. Till frågan huruvida domsområdet därjämte bör omfatta Gävleborgs län eller allenast Hälsingland anser utskottet sig icke böra i detta sammanhang taga ståndpunkt. I fråga om förläggningssorten anser utskottet övervägande skäl tala för hovrättens förläggande till Sundsvall.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 147 och 172 samt II: 236, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att Kungl. Maj:t ville efter erforderlig ytterligare utredning beträffande domsområdet snarast möjligt för riksdagen framlägga förslag om inrättande av en hovrätt för Nedre Norrland.

Stockholm den 2 juni 1942.

På första särskilda utskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter, Gärde, Linder, Linnér, Branting, Eskhult, Alfred Andersson, Dahlström, friherre De Geer, Siljeström, Anderberg* och *Velander*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Persson i Falla, Hedlund i Östersund, Ryberg, Lövgren, Olsson i Mellerud, Mosesson, Isacsson, Gezelius, Mårtensson, Berg* och *Werner*.
